

Sahibinden Satılık Korkular: Kadının Korkutulan Özne Olarak İnşasında Medyanın Rolü

Fears for Sale from the Owner: The Role of Media in the Construction of Women as the Frightened Subject

Şehriban Şahin Kaya*
Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Televizyonun yalnızlaştırıcı ve standartlaştırıcı etkisi kadının korkutulan özne olarak inşasında iş başındadır. Yeni sosyal güvenlik düzenlemeleri ile iş gücü piyasasının dışına itilen ve bakıcı rolü ile evlere hapsedilen kadınlar, bu korunaklı sığınaklarında televizyondan yayılan korku ve endişelere kapılırlar ve böylece korkulması gereken asıl meseleler medyanın yaydığı yersiz korkularla yer değiştirir. Güvenliği biricik varlık nedeni olarak gören toplum, bu görüşünü toplumsal cinsiyet ve suç ilişkisinde açıkça ele verir. Bu makale korkutulan özne olarak kadının inşasını, kadınlar tarafından en çok izlenen sabah kuşağı programlarından biri olan, “Müge Anlı ile Tatlı Sert” üzerinden sorgulamayı hedeflemektedir. Makalenin yanıt aradığı soru ise neden medyanın kadınlarının kadınlara korku ve endişe sattığıdır ki adı geçen program bunun yanıtı bulmada merkezi konumdadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Televizyon, Kitle Kültürü, Korku, Korkutulan Özne

Abstract

Television, which makes people lonely and standardized, is in the business of constructing woman as frightened subject. Women who have been pushed out of job market, prisoned at home where they found shelter and are exposed to television spreading fears and anxieties. Thus, the real frightened problems remain untouched and replaced by superfluous fears. Society, which sees security as the only way of existence, reveals itself in the relationship between gender and crime. This article aims to examine the construction of woman as frightened subject by analyzing the Müge Anlı ile Tatlı Sert (Sweet and Hard with Müge Anlı), a reality show which is one of the most watched TV program by women. The question this article searches for an answer is why women of media sell fears and anxieties to women. Müge Anlı's program has the central position to find this answer.

Key Words: Woman, Television, Mass Culture, Fear, Frightened Subject

---

*Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Ed. Fak. Sosyoloji Bölümü, Kütahya,
kayaci.sehriban@gmail.com

1. GİRİŞ

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından gerçekleştirilen "Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması- 2" adlı kamuoyu araştırması, kadınların kendilerine yönelik hazırlanmış programlar içerisinde en beğendikleri üç programın "Deryalı Günler," "Doktorum," ve "Müge Anlı İle Tatlı Sert" olduğunu ortaya çıkardı. Kadınlar "Müge Anlı İle Tatlı Sert"i "bilgilendirici, eğitici ve gerçekçi" buluyor, "programın kaybolanları bulup, ayrılanları kavuşturduğunu" düşünüyor (RTÜK, 2010: 13). Evli kadınların bekârlardan, ilkökul mezunu kadınların yüksek eğitimlilerden, işsiz kadınların çalışanlardan, metropolde yaşayan kadınların taşrada yaşayanlardan, emeklilerin ve ev kadınlarının çalışan kadınlardan daha çok televizyon izlediğinin de belirlendiği bu araştırma, toplumsal cinsiyetin yeniden üretiminde etkin olan medyanın, kadına yönelik hazırladığı gündüz kuşağında ne tür programlar sunduğu ve bunlar aracılığı ile ilettiği mesajların içeriğini anlamada önemli ipuçları sunmaktadır.

Bu makalede amaç, kadın ve medya ilişkisini, kadınların en çok izledikleri programlardan biri olan "Müge Anlı ile Tatlı Sert" programı aracılığı ile analiz etmek, bu programın kadınlara ne tür mesajlar verdiğini, neden ve nasıl cinsiyetlendirilmiş bir dil kullandığını sorgulamaktır. Müge Anlı'nın programında gazetelerin üçüncü sayfalarına konu olan cinayetler çözümlenmeye, kayıp kişiler bulunmaya çalışılmaktadır. Programda Müge Anlı ve programın daimi psikoloji danışmanı psikiyatri profesörü Arif Verimli ve hukuk danışmanı Rahmi Özkan saatlerce bir cinayeti çözümlmek ya da kayıp kişiyi bulmak amacıyla cinayete kurban giden ya da kaybolan kişinin ailesi ve yakınlarına sorular yöneltmekte bir tür sorgulama yapmaktadır. Katilin ya da kayıp kişinin bulunması beklentisiyle stüdyoya gelen konuklar saatlerce sorgulanırken, anlatımların çelişkili olup olmadığı da defalarca sorulan sorularla test edilmektedir. Cinayet ve ortadan kaybolma gibi son derece ürkütücü olaylar saatlerce konuşulmakta ve olaylar kurgusal olarak yeniden canlandırılmaktadır; cinayet kurbanının bulunduğu mekân, zaman, üzerinde ne olduğu, ölüm nedeni, o gün yaptıkları, evinin içi dışı, hangi sokakta yürüdüğü, kimlerle konuştuğu, en son nerede görüldüğü ayrıntılar defalarca farklı kişilerin ağzından anlatılmakta ve tekrar tekrar canlandırılarak gösterilmektedir.

Neredeyse dört saat süren korku ve endişe atmosferinde cinayetin katilini ya da kayıp kişiyi bulma sorgulamalarına sahne olan Müge Anlı ile Tatlı Sert programı yayında olduğu üçüncü yılında da reyting sıralamalarında hep üst sıralarda yer almıştır¹. Bu makale neden medyanın kadınlara sabah kuşağında korku ve endişe sattığını sorgulamak ve bu noktadan hareketle de korkunun neden cinsiyetlendirilmiş olduğunu ve medyanın burada üstlendiği konumu irdeleyecektir. Erkeğin değil kadının korkutulan özne olarak inşa edilmesinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretiminde merkezi bir element olduğu ve bunun medya aracılığıyla perçinlendiğini göstermesi açısından Müge Anlı'nın programı çarpıcı

---

¹ Bu konuda günlük reyting ölçümlerinin yer aldığı www.gunceldurum.com ya da www.reytingler.biz internet sitelerine bakılmıştır.

bir örnek oluşturmaktadır. Makale, cinayetin failini ya da kayıp kişiyi ararken yapılan sorgulamalarda kullanılan dilin nasıl geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yansıtan mesajlarla yüklü olduğunu, programın içeriğini eleştirel bir duruşla analiz ederek göstermeyi hedeflemektedir. Müge Anlı'nın yönetiminde ilerleyen programda elbette bir başka sorunun da yanıtlanması gerekir ki o da neden medyanın kadınlarının hemcinslerine korku ve endişe sattığı sorusudur.

2. MEDYA VE KORKUNUN İNŞASI

Günümüz sosyal dünyası son derece çarpıcı bir paradoksa tanıklık etmektedir. Ekolojik kriz, silahlanma, kapitalizmin krizi ve neoliberal sürecin getirdiği sosyal devletin erozyonu vb. son derece ciddi ve gerçek problemler göz ardı edilirken, korkular sıklıkla yersiz olana kaymakta ve aslında korkulması gereken olduğu gibi kalırken ve hatta korkulması gereken daha ciddi sorunlar beklerken abartılmış korkulara yenik düşülmektedir. Burada çarpıcı olansa bu yersiz korkuların medya aracılığı ile sıklıkla kadınlara pazarlanıyor olmasıdır. Glassner'in (1999) *Korku Kültürü: Neden Amerikalılar Yanlış Şeylerden Korkar?* başlıklı çok satan kitabında ortaya koyduğu gibi, aslında korkulmaması gereken aşırı abartılmış, köpürtülmüş korkuların pompalanması sonucu yanlış şeylerden korkma durumu söz konusu olmaktadır. Örneğin aşırı abartılı verilen suç oranları, canavar anne haberleri, gerçek olmayan metaforik hastalıklar gibi kitle iletişim araçları aracılığıyla yayılan yanlış yersiz korkular etrafımızı çepeçevre sarmış durumdadır. Zizek'in (2004: 46) "olduğundan hafif gösterme" dediği "felaket ama yine de ciddi sayılmayacak durum" kavramsallaştırması da içinde yaşadığımız dünyanın paradoksunu anlamada yardımcı olabilir. Örneğin ekolojik krize karşı takınılan tavır bunu açıklayabilir; artık işin işten geçtiğini ve felaketin eşliğinde bulunduğu bilinir ama buna inanılmaz (Zizek,2004: 46). Ekolojik krizin abartılı bir kaygıdan ibaret olduğu ve bir kaç hayvan türü ve ağacın kaybının söz konusu olduğuna inanılır. Bunun yerine medyanın bombardıman ettiği korku ve dehşet haberlerine, televizyonların reality showlarına, gazetelerin üçüncü sayfalarına bolca yerleştirilen cinayet, saldırı ve kaybolma/ kendisinden haber alınamama haberlerine maruz kalınarak her şeye ve herkese karşı yersiz bir korku geliştirme durumu söz konusudur.

Bourdieu (2002) rekabetin baskılarının, televizyonları şiddet, suç, etnik savaşlar ve ırkçı kinle dolu bir dünya imgesi üretmeye yönelttiğini belirtir. Böylece nasıl suç ve şiddet durmadan artarak güvenlikçi görüşün kaygı ve korkularını kışkırtıyorsa, yavaş yavaş, başkaldırı ve kızgınlıktan çok, geri çekilmeye ve boyun eğmeye yönelten, harekete geçirmekten ve politikleştirmekten uzak, tarihin kötümser bir felsefesi de oluşturuyor (Bourdieu, 2002). Dünyanın insanların çoğuna tutunma noktası sunmadığı duygusu, özellikle en az politikayla ilgilenenlerde, kuşkusuz yerleşik düzenin korunmasına uygun yazgıcı bir bağlantısızlığa yol açmaktadır. Medya sorumlularının sahip oldukları ve bu medyalar konusunda yansıttıkları imgeyle, eylemlerinin ve etkilerinin gerçeği arasındaki uyumsuzluk çok büyüktür. Medya izleyicilerin kuşkusuz birincil olarak en depolitize kesimlerini, erkeklerden çok kadınları, daha bilgililerden çok daha az bilgilileri, varlıklılardan çok yoksulları etkileyen bir depolitizasyon etkenidir. Manga'nın (2003:), "maddi yaşam koşulları açısından yoksul olarak nitelenen bireyler gündüz kuşağı show programlarını takip etmeyi merkezi gündelik pratiği

olarak tanımlıyor” tespiti bu noktada destekleyicidir. Bu durumda aslında televizyona en fazla maruz kalanlar en alttakiler ki bu kadınların büyük bir kısmını içeriyor.

Gerbner (2004b) korku arttıkça insanların çok daha fazla eve kapanıp televizyon seyrettiklerini vurgular. Daha fazla televizyon seyretme daha fazla kötümser yapabilir ve kişinin diğer insanlara karşı güvensizliğini artırabilir, içinde yaşadığı dünyanın umutsuz ve çıkışsız olduğuna dair inancını yükseltebilir. Gerbner’in (2004b) bir diğer tespiti de oldukça dikkat çekicidir: pek çok insanın hayat hakkındaki bildiklerinin medya kaynaklıdır ve Amerikan medyası gerçek hayatın neredeyse 100 katı suç ve şiddete yer vermektedir. Her türlü şiddet gösterimi gücün mesajını iletir ve birine bir şey söyler. Şiddet gösterimi aslında “Kim kime ne yapar ve yanına kar kalır” mesajını verir (Gerbner, 2002). İşte bu “kim kime ne yapar ve yanına kar kalır” mesajı erkeklerden çok kadınlara verilir ki Müge Anlı’nın programında da bu kim kime ne yaparsa yanına kar kalır sorusunun yanıtı sürekli verilir. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta kadın ve televizyon ilişkisidir. Televizyon izleyen kadınlar şiddet kurbanlarının çoğunluğunun kadın olduğunu gördüklerinde bir tür, Gerbner’in deyiimiyle, “çift doz etkisi” (2004a) altında kalmaktadırlar. Televizyonun yargısı, hayattaki gerçekle örtüştüğünde etki aynı değil, iki katıdır ki bu çift doz etkisidir. Bu kavramsallaştırma kadın, televizyon ve korku üçgenini çözümlemeye yararlı olacaktır. Çift doz etkisi altında kadınlar, sokakta sırf kadın oldukları için kaygılı dolaşırken bulabilirler kendilerini.

Televizyonda şiddetin gösterimindeki bir diğer nokta ise şiddetin gösteriminin nicel çokluğunun, saldırgan davranışın normal olduğu düşüncesini desteklemesidir. Televizyon dünyayı olduğundan daha kötü sunarak daha tedirgin ve kaygılı hale gelen kişileri otoritelere, kapalı topluluklara ve diğer polis-devleti uygulamalarına destek vermeye daha gönüllü olmaya itmektedir. Kişi televizyonda ne kadar şiddet görürse kendini o kadar tehdit altında görmektedir. Kadınlara yönelik hazırlanan Müge Anlı ile Tatlı Sert programında hafta içi her sabah 10 ile 13:30 arasında üç buçuk saat cinayet çözümlemeye ya da kayıp kişiyi bulmaya çalışılır. Bu normal şartlar altında son derece dehşetengiz görünen cinayet üzerine konuşmak, adli tıp raporlarındaki en ince ayrıntıların sorgulamak, kurbanın bedeninin nerede ne halde bulunduğunu canlandırmak kadınların korkularını harekete geçirebilir ya da paranoyaklaştırıcı bir etki bile yapabilir. Buna bağlı olarak, Gerbner’in (2004a) “acımasız dünya sendromu” olarak tanımladığı durum ortaya çıkabilir ki bu televizyon izleyicilerinin dünyayı olduğundan çok daha kötü bir yer olarak algılaması durumudur.

Paradoksal olan ise televizyonun bütün temaları eğlence olarak sunmasıdır (Postman 1984). Cinayet, yaralama, dayak görüntülerinin müzikle sunulması, sunucu ve danışmaları arasındaki esprili konuşmalar aralarda verilen reklamların eğlenceli müzikli tanıtımlarıyla eğlenceye çevrilmesi izleyicinin katılımıyla son noktaya ulaşır ki zaten eğlence, televizyondaki her türlü söylemin üst ideolojisidir. Neyin gösterildiğinin ya da hangi bakış açısının yansıtıldığının hiçbir önemi yoktur; her şeyin üstünde tutulan varsayım, hepsinin bizim eğlenmemiz ve haz almamız gözetilerek sunulmasıdır. Program ekibinin sevimliliği, esprileri, canlı yayın, dikkat çekici reklamlar, programın açılış ve kapanışındaki müzik izleyiciye ağlanacak çok da bir şey olmadığını gösterir. Bu şaşırtıcı değildir, çünkü burada

bilgilendirme ya da eğitim ve düşünme değil eğlence çerçevesi iş başındadır ve söz konusu olan sadece bakılacak bir programdır.

Baudrillard (2002) kitlelerin televizyondan enformasyon yerine gösterge ve görüntüler istediğini ve televizyonun da bunu bolca verdiğini vurgular. Ona göre televizyon izleyici kitleye bol bol gösterge ve görüntüler sağlar ki bunu gerçek dünyayı reality-show biçimine sokarak herkes için hazır yorumlayarak ve hileli senaryolar biçiminde, soru ve cevaplara el koyarak yapar. Müge Anlı'nın reality-show formatındaki programı tam da bu noktada ele alınması gereken bir program olarak karşımıza çıkar.

3. DEDEKTİFLİĞİN, PSİKIYATRİNİN VE HUKUKUN SURETİ

Müge Anlı'nın canlı bir reality-show olan programında gazetelerin üçüncü sayfalarında yer alan cinayetler çözümlenmeye ve ortadan kaybolan ya da sıklıkla evden kaçtığı düşünülen kız çocukları bulunmaya çalışılır. Program formatının kendi kendine geliştiğini söyleyen Müge Anlı, bir röportajında programına günde en az beş-altı tane kayıp vakasının geldiğini, programın çok izlendiğini ve etkin olduğu gerekçesiyle ailelerin yoğun talebinin olduğunu söylemektedir (Sabah, 28 Aralık 2008). Programın kadınlar tarafından en çok izlenen ilk üç programdan biri olması (RTÜK 2010) da bunu kanıtlıyor. Programda psikolojik danışman olarak Profesör Arif Verimli ve hukuk danışmanı olarak Rahmi Özkan her gün yer alıyor. Ayrıca dönem dönem- özellikle de cinayete kurban giden kişinin adli tıp raporları tartışılırken- kriminoloji uzmanı bir profesör de programa katılıyor. Hafta içi her gün saat 10 ile 13:30 arasında, ATV' de yayınlanan program, üç yıldır devam ediyor ve sabah kuşağında en çok izlenen programlar içinde yer alıyor. Anlı'nın sunduğu programın yayınlanmaya başladı ilk yılda beş katilin yakalanmış olması ailelerin polisten sonra soluğu Müge Anlı'nın programında almasına neden olmaktadır.

Programda cinayeti çözümlmek ya da kayıp kişiyi bulmak için, Müge Anlı, programın psikolojik danışmanı psikiyatrist doktor Arif Verimli ve hukuk danışmanı avukat Rahmi Özkan başkanlığını Anlı'nın yaptığı özel bir kriminoloji timi şeklinde sorgulama, akıl yürütme ve anlatılanlardaki tezat ve boşlukları yakalama çabası içerisine girmektedirler. Cinayet kurban giden kişinin yakınları, tanıklık etmek için gelenler, canlı yayına telefona bağlanarak bilgi verenler saatlerce sorgulanıyor olay tekrar tekrar anlatırılıyor. Burada gösteri olan şeyler ile olmayan şeyleri birbirinden ayırmanın her geçen gün zorlaştığı günümüzde televizyon habercileri, sunucuları, doktorlar ve avukatlar kendi disiplin alanlarının gerekliliklerini karşılamaktan çok, iyi bir şovmenliğin gerektirdiği davranışlara kafa yormaktadır ki sorgulama timi gibi davranan program ekibi tam da bunu yapar. Psikiyatrist, avukat ya da adli tıp uzmanı programda profesyonel hayatta icra ettikleri işin gerekliliklerini yerine getirmenin yerine showmenliğin gereklerine göre davranma çabasına girmektedirler. Programda konuklardan birinin iki eşi olduğunu söylemesi üzerine Arif Verimli Rahmi Özkan'a dönüp “biz hala yenileyemedik” demektedir².

---

² Kullanılan dilin kadını aşağılayan cinsiyetçi bir dil oluşu da dikkat çekicidir.

“Yenileyemedik” denilen eşit ki tıpkı bir araba gibi zaman zaman yenilenmesi gereken bir nesneye indirgenmiştir.

Programda bir sorgulama dili kullanılmaktadır; cinayet kurbanının yakınları ya da bulunmaya çalışılan kişinin birincil çevresini oluşturanlara sürekli program sunucusu Müge Anlı'nın liderliğinde sorular sorulur. Sunucu Müge Anlı, bir dedektif gibi ya da sorgu odasına sanık almış bir emniyet mensubu gibi canlı yayında konuğa sorular sorar onun anlattıklarındaki çelişkileri tespit eder, zaman zaman bağırır hatta konukların saçma yanıtlarına güler ya da sinirlenir. Psikiyatrist Arif Verimli eldeki verilerden yola çıkarak muhtemel suçlu profilleri çizer. Programda, Verimli'nin profesyonel işi ve orada bulunma nedeni olan psikiyatristliği arka plana alıp dedektife dönüşmesi, teknik ve hukuki konularda görüş beyan etmesi, olayın aydınlatılmasında kilit sormaya yönelmesi showmenliği ön plana çıkığının göstergeleridir.

Zizek (2004) dedektif romanını, dedektifin hikâyeyi anlatma, yani cinayet esnasında ve öncesinde "gerçekte neler olduğunu" anlatma çabası olarak değerlendirir ve bu roman türü okuyucu "kim yaptı" sorusunun yanıtı aldığı zaman biter. Müge Anlı'nın programı bir canlı dedektiflik romanı şeklinde ilerler, konuklara sürekli cinayet gününde neler yaptığı, kimleri gördüğü, niye orada olduğu ya da olmadığı, herhangi bir ses duyup duymadığı, neden duymadığı gibi sorular sürekli tekrar tekrar sorulur; verilen yanıtlardaki tutarsızlıklar, konuklar arasındaki anlatım farklılıkları ele alınır. Sunucu, hukuk danışmanı ve psikiyatri uzmanı danışman defalarca konuklara aynı soruları farklı yollardan sorarlar. Program adeta gerçeğin peşinde koşan dedektif romanı ya da polisyelerde sıkça rastlanan bitip tükenmez tutarsızlıklar avı ve çelişkiler yumağını canlı canlı çözme halini alır. Bu canlı canlı cinayeti çözme, kayıpları arama, evden kaçan yaşı küçük kızları bulma programı "gerçekten gerçek" olayları ele alır ve bu olaylar çözülene kadar program aynı konuyu işlemeye devam eder. Örneğin bir cinayetin katilini bulma neredeyse programın üç ya da beş ayını meşgul edebilir. Hafta içi her gün dört saate yakın yayınlanan programın haftada 20 saat ayda 80 saat aynı soruları sorup tutarsızlık ve çelişkiler yakalama süreci devam eder.

Programın psikoloji danışmanı prof. Dr. Arif Verimli'nin konumunu anlamak için Zizek'in Freud ile ilgili saptaması başlangıç olabilir. Zizek (2004) Freud'un Sherlock Holmes hikâyelerini sadece eğlence için değil tam da dedektif ile psikanaliz çözümleme peşindeki analistin yöntemleri arasındaki benzerliklerden dolayı düzenli ve dikkatle okuduğunu söyler. Dedektif ile analist arasında sık sık benzerliklerin kurulduğu, dedektif hikâyeleri ile psikanalitik tınıları açığa çıkarma ayrı bir çalışma alanı hali hazırda vardır. Burada ele aldığım programda dedektif rolü üstlenen sunucu, yanında psikiyatrist Arif Verimli ile birlikte sorgular gelen konukları. Artık dedektif ile psikiyatrist analist arasında benzerlikler kurmaya, ikisinin gerçeği ararken kullandıkları yöntemler arasındaki koşutlukları tespit etmeye gerek yoktur. Dedektif ile analistin paylaştığı ortak bir konum da hem dedektifin hem de analistin dışsallığıdır. Dedektif kendini olası şüpheliler grubunun dışında tutup, dışsal bir konum alırken, bilim insanı olmasından hareketle analiste kendini araştırma nesnesinin dışında konumlandırır. Burada her ikisinin de kendilerini dışarıda hatta olayların üstünde konumlandırmaları ve buna uygun bir dil kullanmaları dikkat çekicidir. Örneğin durumda Müge Anlı dedektif rolünü üstlenerek olayların dışında hatta üstündedir ve bu konuma uygun bir dil kullanır. Burada ekip lideri olarak Müge Anlı cinayet çözümlemesinde erkeksi bir tavırla

konukları üstten bir bakışla yüksek sesle sorgularken kadının ikincil pozisyonundan uzaklaşmış, erkek egemen bir toplumda erkeğin kadını ikincil gören bakışını almıştır. Müge Anlı program sırasında sık sık evden kaçan yaşı küçük kızlara “ye dayağını otur, dışarıda başına iyi şeyler mi gelecek” derken ya da sorgulama sırasında “o saatte bir kadını kocasının dışında kimse arayamaz” gibi cinsiyetçi bir dil kullanarak aldığı erkek bakışı sergiler. Her ne kadar erkek işi olarak görülen dedektiflik işine kadın sunucuyu konumlandırarak cinsiyet hiyerarşisini sorguluyor görünse de program Anlı'nın sahiplendiği erkeksi bakışla cinsiyetçi yapıyı olduğu gibi kabul etmekte ve yeniden üretmektedir.

Müge Anlı ve diğer danışmanların sorgulama dedektif anlatılarının sözcük dağarcığını paylaşmaktadır. Program boyunca konukların sorulara verdikleri yanıtlar bu sözcük dağarcığının içinden değerlendirilerek ipucu aranır. Örneğin sık sık konukların anlatımından hareketle durumun anlatıldığı şekliyle “tuhaf”, “acayip”, “garip”, “anlamsız”, “saçma”, “şüpheli”, “mantıksız”, “çelişkili”, “tutarsız”, “inanılmaz”, olduğu konuk anlatıcıya ve izleyiciye defalarca hatırlatılır. Programın hukuk danışmanı ise sorgulamalarda konuğun yalan söylediğinin altını çizmek için “hayatın doğal akışına ters” demeyi tercih eder ki bu da aynı sözcük dağarcığının içine yerleşebilir. İzleyicilerin e-mailler aracılığıyla programa anında katılarak konukların anlatımlarındaki tutarsız, çelişkili ve inandırıcı olmayan ayrıntıları sorması, izleyiciyi de sorgulama timine katar ki burada televizyon ve izleyici arasındaki çizgi neredeyse yok olur. Ekran izleyiciyi yutar. Zira programa canlı yayında mesaj atanlara atfen Müge Anlı sık sık “bizim seyircimiz çok dikkatli, bizim yakalayamadıklarımızı yakalayıp soruyor e-maillerle” diyerek izleyici katılımını destekliyor.

Tam da bu noktada Baudrillard'ın (2002) reality showlara ilişkin çözümlemesi devreye girer: reality showlarda olayın hikâyesinin canlı izlenmesiyle ve hızlı biçimde “acting” yapılmasıyla, hayatın ve hayatın suretinin birbiriyle iç içe girişine tanık oluruz, artık hayatla hayatın sureti arasında ne bir ayrılık, ne bir boşluk, ne de bir uzaklaşma mümkündür. Hiçbir engelle karşılaşmadan ekranın sanal görüntünün içine girer gibi birinin hayatına girer gibi ekranın içine girer izleyici. Aslında burada oyuncu ve seyirci ayrımı ortadan kalkar. Oysa ancak sahne ve salon ayrılırsa izleyici ve oyuncu birbirinden ayrılır. İzleyicinin birinin hayatına girer gibi ekranın içine girmesi, hayat ile hayatın suretinin birbirine karışması anlamına geliyor ki buradaki sorun şu: herkes oyuncu olursa ortada olay ve sahne kalmaz bu da yanılmanın başlangıcıdır (Baudrillard, 2002).

Bu herkesin oyuncu olduğu programda program sunucusu, psikiyatrist, hukuk danışmanı, konuklar ve izleyiciler aslında olguların değil anlamların alanında konumlanır. Bu noktada anlamlandırılanlar en küçük bir ayrıntıya aşırı bir anlam yükleme aşırı yorumlama çabasına girerler. Burada yorumlama ve aşırı yorumlama sürecinde toplumsal cinsiyetin yeniden ve daha güçlü üretimi iş başındadır. Kadınlara yönelik hazırlanan ve kadın kuşağı olarak tanımlanan zaman diliminde yayınlanan programda, kadına patriarkal sistem içerisinde biçilen rol ve konum yeniden güçlü bir şekilde üretilir. Cinayet çözümlemesi sırasında kadına ve erkeğe dair ataerkil tanımlamalar sık sık vurgulanır. Örneğin, gecenin ikisinde eşinin ya da yakın erkek akrabasının dışında bir kadına telefon edilemeyeceğinden hareketle bu durumun cinayete bir bağı olacağı vurgulanır. Ya da programın hukuk danışmanı avukat Rahmi Özkan özellikle yaşı küçük kızları evlenme amaçlı kaçırarlara ne

kadar ceza alacaklarını sık sık hatırlatıp geri dönmelerini ‘nişanlanmalarını’ ve kız reşit olunca evlenmelerini önerir. Hatta evlenmek için evden kaçan reşit olmayan kızlarına ellerini öptürmek istemeyen bir aile ferdini ikna etmeye çalışır, kıza zorla el öptürtür çünkü artık evlenmek için girişimler başlatılmıştır. Rahmi Özkan’ın kıza el öptürme girişimi sanki herhangi bir ailenin salonunda olur gibi yakın ve gerçek gibi görünür.

Müge Anlı’nın programında ele alınan cinayet, yaralama ve kaçırma gibi çok sık rastlanmayan uç örneklerden hareketle izleyiciye nelerden korkmaları gerektiği mesajı verilirken ataerkil toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden inşa süreci devam eder. Örneğin 2009–2010 yayın döneminde, programda aylarca oğlunun kayıp olduğunu ve onu aradığını söyleyen, ağlayan kadının, aslında oğlunun öldürülmesinde suç ortaklığı yaptığı anlaşılmış ve canavar annelerin varlığı aylarca gündemden düşmemiştir. Demek ki anne çocuğuna zarar verebilirmiş. Yine uzun süre çözülmesi için uğraşılan cinayet vakalarından birinde, katilin kız kardeş olduğu ve kardeşini kazara öldürdüğü ve evdeki bir sandığa sakladığı anlaşılmıştır. Ya da Halkalı’da öldürülen 11 ve 12 yaşlarındaki iki çocuğun katili dayıoğlu çıkmıştır. Burada abartılan ve sık sık vurgulanan nokta gerçek hayatta her şey olabilir anne çocuğuna, kardeşler ve akrabalar birbirine zarar verebilir; mesaj açıktır: kimseye güvenmemeli.

Programda cinayetin işlendiği mekân, saat gibi ayrıntılar verilerek de nelerin yapıp yapılmaması gerektiği anlatılır. Yani mesaj burada cinayetlerin ve kayıpların “gerçek” olduğu, ürkmenin kimseye faydasının olmadığı, önemli olanın ise tedbir almak olduğu vurgusudur. Hayatta başınıza her şey en yakınınızdan bile gelebilir ama siz tedbir alarak engel olabilirsiniz mesajı verilir. Evde televizyon izleyen kadın, haftada 80 saat cinayet, yaralama, kaçırılma gibi dehşet olaylarına bakarak, bunların her an kendi başına da gelebileceğini, korunaklı evinin onu kötülüklerden koruyan bir sığınak olduğunu ve suça kurban gitmemek için daha ne tür tedbirler alması gerektiğine dair stratejiler geliştirir. Bunu yaparken aslında onunla aynı programı izleyen milyonlarca kadınla aynı şeyi yapar: o bir tür ‘hayali kadın cemaati’nin parçasıdır. Televizyonun yalnızlaştırıcı ve standartlaştırıcı etkisi burada açığa çıkar. Televizyon kadınları korkutarak yalnızlaştırırken aynı zamanda da standartlaştırır ki bu kitle kültürü ve itaat etme durumuyla da bağlantılıdır. Modleski (1995: 198) içinde buldukları umutsuz boşluğu fark etmemeleri için kitlelere bir sürü kolay, sahte hazzın sunulduğunu ve böylece bireylerin kitle kültürünün ağlarına takılmasının sağlandığını vurgular. Ona göre fiziksel özgürlüğün yani artan boş zamanın bedeli ruhsal zombicilikdir ki bu Müge Anlı’nın üçüncü yayın yılında dahi en çok izlenen 100 program arasında sürekli ilk sıralarda yer almasında kanıtlar kendini.

4. KİTLE KÜLTÜRÜ, KADIN VE ATAERKİL İDEOLOJİ

Kitle kültürünün büyük bölümü boş zaman, aile hayatı ya da özel hayat ve ev gibi “kadınsı” alanlarda gerçekleşir ya da tüketilir; ayrıca temsillerinin konusu olarak da yine bu alanlarda yoğunlaşır. Hem “kadınlık”ın hem de “kitle kültürü”nün bölgesi olan bu alanlarla ilgili ideolojik nokta, bunların sınıfları aşarak iş görmeleridir. Eğer ideoloji, dikkatleri toplumsal eşitsizlik ve sınıf mücadelesinden uzaklaştırırken farklılıkları da temsil edecekse, burada ezeli cinsel

farklılık ya da milliyet gibi sınıftan daha büyük farklılıklardan daha iyisi yoktur (Williamson, 1995). Bir işçi için öteki ya kadındır ya da bir yabancı, geçiminin kontrolünü elinde bulunduran sınıftan birisi değildir. Kitle kültüründeki “kadınlık” imgelerinin merkezi elementi ortaya koyduklarından çok gizledikleridir. Eğer “kadın” ev, aşk, cinsellik, şehvet, dedikodu, bela anlamına geliyorsa, kesinlikle para, iş, sınıf, tarih, politika ya da sanat anlamına gelmemektedir.

Hazza ulaşması engellenen, hazzı temsil eder görüldüğü için de aynı zamanda günah keçisi konumuna sokulan kadının konumu paradoksaldır. Bu günah keçisi olma durumu aynı zamanda linç edilmenin de en kolay öznesi yapmıştır kadını. Linç, çoğunluğun tek bir birey üzerinde egemenlik kurmasıdır. Günah keçisi hiçbir arzu nesnesinin yapamadığı bir şeyi başarır: ona duyulan nefret bireysel değil, ortak bir nefrettir. Gerçekte günah keçisi “topluluğun tamamını kendi şiddetinden” korumak topluluğun dağılmasına engel olmak için linç edilir. Bu bakımdan birini topluluğun günah keçisi ilan etmek topluluğun temelini oluşturur. Örneğin, çocuğunun öldürülmesine suç ortaklığı yapan kadının durumu tam da bu noktada aydınlatıcıdır. Bu uç örnek, Müge Anlı'nın programında tüm kadınlara neredeyse bir yılı aşkın bir süre her programda hatırlatılmış; bu yüzden de çocuğu kayıp olan ya da çocuğunun katilini arayan kadınlardan şüphe edilmiş, çocuğun kaybından anne sorumlu tutulmuştur. Çocuğu kayıp olan, ya da öldürülen her anne öncelikle bir suçlu gibi sorgulanmış, ihmali ya da kusuru aranmış ve bulunmuştur. Burada babalar hiçbir zaman sorgulanmamış ya da sorgulansa bile birinci derece zanlı muamelesi görmemiştir. Çoğu zaman babalar ortada yoktur ve sorgulanmaz.

Oysa çocuğa yönelik taciz ya da şiddet konusundaki istatistikler son derece çarpıcı bir gerçeği, asıl korkulması ve sorgulanması gereken bir durumu ortaya koymaktadır. AKP milletvekilleri Aşkın Asan ve Alev Dedegil'in cinsel istismar ve diğer çocuk sorunlarına yönelik hazırladıkları ve Nisan 2010'da yayımlanan rapora göre: Türkiye'de yaşanan üç cinsel saldırıdan biri 2 ile 5 yaş arasındaki çocuklara yapılıyor; Türkiye'de 2 ile 5 yaş arası çocukların yüzde 30'u, 6 ile 10 yaş çocukların yüzde 40'ı, 11 ile 17 yaş arası çocukların ise yüzde 30'unun cinsel saldırıya maruz kalıyor; dünyada kız çocukları erkek çocuklara oranla üç kat daha fazla cinsel saldırıya maruz kalırken, Türkiye'de kız ve erkekler arasındaki oran birbirine çok yakın; cinsel saldırı yapanların yüzde 80'i kurbanı olan çocuğu tanıyor ve yüzde 96'sı erkek; Türkiye'de aile içi cinsel saldırı kızlarda 6 yaşın altında başlıyor (KANAL D Haber, 29 Nisan 2010)³. Küntay (2010) ensest kurbanlarının çoğunluğunun kız çocuklar olduğunu ve saldırıyı gerçekleştirenlerin genellikle erkek akrabalar çoğu kez de kız çocuğunun babası olduğunu vurgulamıştır. Olay genellikle aile içinde saklı tutulur ve tacize uğrayan çocuk annesinden bile destek bulamaz çünkü çoğu kez ailenin geçimini sağlayan kişi tacizi gerçekleştirendir (Küntay 2010).

Müge Anlı'nın programında kayıp çocuklar aranırken hiçbir zaman yukarıdaki çarpıcı istatistiksel veriler dile getirilmez ve sorgulanmaz, ancak anne olmak, anneliğin sorumlulukları sık sık vurgulanır ve kötü anne ya da canavar anne profili kamuoyuna sunulur linç kampanyası başlatılır. Çocukları için kendini feda eden dayak yiyen eziyet çeken anne ise övülür ve saygın bir konuma yerleştirilir.

³ <http://www.kanaldhaber.com.tr/Haber/Yasam-34/Turkiyenin-tecavuz-tablosu-2614.aspx>

Programı stüdyoda izleyen kadın izleyiciler sık sık kendilerinden örnekler sunarak kırk yıl dayak yediklerini ancak, çocukları için katlandıklarını anlatır, sonra çocuğuna doğru düzgün bakmadığı için ölümüne ya da kaçırılmasına sebep olan anneyi azarlar. Hatta Müge Anlı çocuğa nasıl bakılması gerektiği konusunda uzun konuşmalar yapar ve sık sık bu “sorumsuz kötü anneler”e bağırır. Bu iyi annelerin kötü anneleri azarlama durumu kadının bizzat kendini ikincil yapan ataerkil ideolojinin inşasına katıldığını göstermesi açısından etkileyicidir. Althusser’e göre (1984, 33) ideolojiler biçim olarak daima toplumsal gerçekliğin ayrılmaz parçalarıdır, çünkü ideolojiler bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla kurdukları imgesel ilişkinin temsilleridir. Topluma yönelik bu imgesel bakış öznenin gözlerini toplumsal faktörlerin oynadığı şekillendirici role karşı körleştirir (Althusser, 1984). Bu körleştirmede çağırma ya da seslenme merkezi elementidir; kişinin kendisini bir çağrının, örneğin birine hitap eden bir otoritenin, muhatabı olarak görmesiyle ortaya çıkar. Özne bu çağrıya özerk bir birey olarak yanıt verdiğini düşünür, oysa bu öznellik aslında çağrı yoluyla üretilir. İdeolojik içeriğin daima gerekli ve doğal görünmesinin nedeni de budur (Althusser, 1984: 48–49). Çağırma edimi özneyi kör ederek ideolojik mesajın bir aracı olduğunu görmesini engeller. Müge Anlı’nın programı daima kadına seslenir ve kadın kendisini seslenen olarak gördüğünde ve yanıt verdiğinde ise kendisini alta iten ataerkil ideolojinin üretimine bizzat katılır. Bu ideolojik inşa hükümetlerin bile aktif rol aldığı bir alan olarak karşımıza çıkar.

5. CİNSİYETLENDİRİLMİŞ KORKU VE KORKUTULAN ÖZNE OLARAK KADIN

Hükümetlerin suçu önleme programlarında kadınlara ayrıcalıklı bir yer vermeleri, kadınların hükümetin müdahale etme, korku ve gerçek riski yönetme isteğine maruz kalmalarına neden olur. Lee (2007) kadınların suça kurban gitmekten daha çok korktuklarını tespit etmiş, kadınların “korkan öznelere” olarak inşasında, kadına yönelik şiddet konusunda zengin bir literatürün olması kadar, hükümetlerin kadınlara suçu önleme programlarında ayrıcalıklı bir yer vermesinin de payının olduğunu ve bu durumun kamusal ve popüler söylemi etkilediğini belirtmiştir. Korkunun cinsiyetlendirilmesinde, medya, hükümet gibi kurumların yer alması korkunun toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretiminde ne derece merkezi olduğunu kanıtlamaktadır.

Özellikle medya suç üzerine yaptığı reality show programları aracılığıyla kadınların suça yönelik korkularını daha da artırmaktadır (bkz. Jermyn, 2009; Weaver, 1998). Suçun işlendiği alanın gösterilmesi ve suçun canlandırılması aracılığıyla korunaklı evlerinde oturup televizyon izleyen kadınlara aslında suçun tahmin edilebilir olduğu gösterilir ve kadınlara suça ne tür tepkiler vereceklerini keşfetme olanağı sunulur. Bu suç üzerine yoğunlaşan programlarda kadınlara suça kurban gitmeme sorumluluğunun kendilerine ait olduğu söylenir. Kadınlara hareketlerini sınırlayarak ve sansürleyerek suçun kurbanı olmaktan nasıl kaçabileceği öğretilir (Weaver, 1998). Ataerkil sosyal düzende kadın hali hazırda kontrol ve denetim altına alınması gereken nesne konumundadır. Altınay ve Arat (2008) kadınların eşleriyle ilişkilerinin dinamiğine yakından bakıldığında, ev içi ilişkilerde yoğun bir koca “denetimi” yaşandığının gözlemlenebilir olduğunu vurgulamıştır. Her on kadından yalnızca dördü eşinin izni olmadan komşu/arkadaş

ziyareti yapabilmekte, üçü eşinden izin alma ihtiyacı duymadan ailesini ziyaret edebilmekte veya alışverişe/çarşıya gidebilmekte ve yalnızca biri başka bir şehre/köye eşinden izin almadan gidebilmektedir (Altınay ve Arat 2008: 77). Kadınlar kendi hayatlarını yönlendirmek, kendi kararlarını almak konusunda oldukça dar bir alanda hareket etmektedirler. Bir de suça kurban gitme konusunda korkutularak ya da suça kurban gitmenin kendi kusurları olduğu anlatılarak daha da baskıcı bir denetim ve sınırlamaya maruz kalmaktadırlar.

Türkiye’de Farklı Olmak: Mahalle Baskısı Raporu’nda, Anadolu kentlerinde kadınların sürekli gözaltında tutuldukları ve bu durumun özellikle Doğu ve Orta Anadolu kentlerinde çok daha fazla hissedildiği dile getirilmiş ve bu kentlerde görüşülen pek çok kadının istedikleri şekilde giyinemediklerini, sokaklarda rahatça gezemediklerini, geceleri sokağa çıkmadıklarını, kadın arkadaşlarıyla bile olsa içkili herhangi bir yere adım atmalarının mümkün olmadığını, evlenmemiş iseler baba evi yerine kendi evlerinde yaşamalarının söz konusu olmayacağını, erkeklerle arkadaşlık edebilmelerinin dile getirilmesinin bile olasılık dâhilinde olmadığını belirtmişlerdir (Toprak vd., 2009). Görüldüğü gibi kadınların yapamadıkları aslında kentsel yaşamın doğal ritüelleri yani aslında engellenen kadınların eşit vatandaşlar olarak kamusal sahaya kamu yaşamına katılmalarıdır. Kadınların kentsel yaşama katılmalarının önüne konan engeller hep “ayıp ve günah” kavramlarıyla tanımlanır ve “namus” kavramıyla da birleşince kadınların kendi bedenlerine, yaşamlarına sahip çıkmaları, erkeğin tacizinden kurtulup istedikleri tarzda giyinmeleri kamusal alanda erkekle eşit düzeyde yer alması zorlaşmaktadır (Toprak vd, 2009). Aslında bu durum, Buğra’nın kadın istihdamındaki düşüklüğün nedenini açıklarken kullandığı “bir arada yaşayamayan toplum” kavramsallaştırmasını destekler görünmektedir (2010: 12–14). Kadının işgücüne katılımının önündeki engeller tartışılırken en çok karşılaşılan kavramların taciz, namus, dedikodu olduğunu vurgulayan Buğra (2010), bunun işverenlerin kadın istihdamında isteksizliklerinin nedenlerinden biri olarak da gündeme geldiğini belirtmiştir. Kadının ev sınırlarına hapsinin geleneksel meşrulaştırıcı dayanakları olan bu kavramlar aslında kadın programlarında sık sık dile getirilir ve kadınlar için en güvenli yerin ev olduğu mesajı verilir. Belki de bu mesajın sıklıkla verilmesi sonucu, 2008 itibarıyla Türkiye’de kadının işgücüne katılım oranı % 21.9’a kadar gerilemiştir (Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımı Raporu, 2009). Bu gerilemenin yanı sıra, işgücüne katılan kadınların % 46’sı tarımda, % 14.7 si sanayide, % 39.3’de hizmet sektöründe istihdam edilmektedir ki bu durum kadınların hala geleneksel kadın işlerinde takılıp kaldığını göstermektedir. Kadınların işgücüne katılımı 1980’de %46, 1990’da ise % 35.9 olarak kayıtlara geçmiştir (Buğra, 2010).

Kadına yönelik şiddetin arttığı günümüzde, kadınlara hareketlerini sınırlamaları eğer sınırlamazlarsa suça kurban gidecekleri de ince ince anlatılıyor. Türkiye’de “hayatı boyunca” eşinden en az bir kere şiddet görmüş kadınların oranı % 35 olarak tespit edilmiştir (Altınay ve Arat 2008). Burada asıl korkulması gerekenler -iş gücü piyasalarının dışına atılmak ve ev içi şiddet- ile yersiz bir korku olan suça kurban gitme korkusu yer değiştirmiştir. Çalışma hayatının dışına itilerek ve korunaklı olduğu söylenerek eve hapsedilen kadınların % 35’i fiziksel şiddete maruz kalırken, yeni sosyal güvenlik politikaları da kadını ev içine hapsedmenin yeni yollarını keşfetmiştir.

6. SON HIZ GERİYE I: SOSYAL GÜVENLİK POLİTİKALARI

Toplumun özel hayatta ve aile hayatında değer verme iddiasında olduğu her şey- örneğin bakım, paylaşım, özveri, karşılıklı güven anlayış sevgi ve saygı gibi değerler Müge Anlı'nın cinayet ve kayıp haberlerinin üzerine kurulacağı değerlerdir. Bu türden değerler siyasi, toplumsal ve ekonomik hayatta tümüyle uygunsuz görülür. Ama o alanlardaki yoksunluk, kadınlar ve ailedeki bu niteliklerin kültürümüzün köşe taşları ilan edilmesiyle gizlenebilir. Bu değerlerin kişisel hayatın içine sıkıştırılmış olmasının nedeni, bugünün koşullarında rekabet ve kar değerlerine dayanan, denetimsizlik, tercihsizlik ve yabancılaşma üreten sistemin tam da temelden yok saydığı şeyler olmalarıdır.

Kişilerarası ilişkiler, duygu ve şefkatle ilgili değerler, toplumsal ve ekonomik gerçekliklerden boşaltıldıkları ölçüde kadınların sırtına yüklenir (Williamson, 1995). Toplumun kurtulmak istediği değerlerin deposu olarak “kadın”, “aileye dönüş” maskeli yeni sosyal politikalarda da açıkça görülebilir. Hükümetlerin istemediği yükü boşalttığı yer aileye dönüş kisvesi altında gerçekleşirken aslında bu yükü kadına boşaltmaktadır: çocuk, yaşlı ve engelli bakımı gibi. Kadına yönelik sosyal politikalar da kadının eve hapsinin araçları haline gelir. Buğra'nın (2010) belirttiği gibi kadının sosyal yardımları “hakeden yoksul” kategorisi içerisinde ayrıcalıklı bir konumda olması, yine sosyal yardım politikalarının bir uzantısı olarak, engellilerin ve korunmaya muhtaç çocukların kurumsal bakım yerine evde bakılması karşılığında yapılan nakit transferler aslında devletin kadını bakıcı olmaya zorlayışını gösteriyor ve kadını evde tutarak toplumdan soyutluyor. Bu tür sosyal yardımların erkeğe değil kadına verilmesi erkeğin sorumsuzca dışarıda kendi eğlencesi için harcayacağı varsayımına dayanıyor ki bu da zaten hali hazırda var olan toplumsal cinsiyet rollerini yeniden yeniden güçlü bir şekilde üretmeye yarıyor.

7. SON HIZ GERİYE II: GÜVENLİK, ERİLLİK VE KADININ “KORUNMAYA MUHTAÇLIĞI”

Çoğu zaman boyun eğme ve savunmasızlık deneyimi kadın bedenine yüklenir. Güvenliği varlık nedeni olarak gören toplum bu görüşünü toplumsal cinsiyet ve suç ilişkisinde açıkça ele verir. Diken ve Lausten'in *Sineklerin Tanrısı* filmi çözümlerken yaptıkları “kitle ne kadar korkarsa o kadar söz dinlemektedir” (2007: 80) tespiti, kadınlara yönelik hazırlanan suç odaklı reality showları açıklamada yararlı olacaktır. Kadınlara yönelik hazırlanan Müge Anlı'nın programı gerçek cinayet ve kayıp olaylarını merkeze alarak kadınların korkutulmalarına ve korktukça da daha itaatkâr olmaları sağlamaya yöneliktir. Müge Anlı sık sık evden kaçan kızları ararken otoriter bir baba tavrı takınır. Örneğin evden dayak yediği için kaçtığını söyleyen genç bir kıza eve dönmesi için seslenirken, dışarıda çok daha büyük tehlikelerin olduğunu anlatıp bağırır ve “ye dayağını otur” der. Neden korkulacağını, kimin daha çok korkutulması gerektiğini ve nasıl korkutulacağını belirleme bir mücadele alanı olarak düşünülebilir ve medya bunu anlamada önemli ipuçları sağlar. Güvenlik siyaseti vatandaşı korku içinde bir

özne, korunmaya muhtaç bir çocuk olarak yeniden tanımlar ki kadınlar en “çocuk bırakılmış”⁴ grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diken ve Lausten (2007) içinde yaşadığımız post politik toplumun, güvenliği örgütlenmenin en kutsal ilkesi olarak yüceltiğini ve tüketicilikle birleştirmeye çalıştığını vurgular. Tüketebilmek için güvenliğe ve güvende hissetmek için de tüketmeye gerek duyarız. Cinayet, yaralama ve kaçırılma gibi son derece korkunç olaylar anlatılırken kolayca reklama bağlanılır ki bu reklamlar genellikle evle ilişkili tüketim maddeleridir, beyaz eşya, mobilya ya da deterjan gibi. Örneğin cinayet ve kayıp sorgulamalarına ara verildiği reklam kuşağında sıklıkla boy gösteren bir mobilya reklamında ‘Bellona benim hakkım’ cümlesi geçer ki hak ve özgürlüklerin mobilya alma ve güzel bir evde yaşama ile sınırlandırılmasına iyi bir örnek teşkil eder. Bu hak edilen mobilyalarla döşenen korunaklı evler denetim toplumunun korku ve ticari girişimlerinin nasıl birlikte çalıştığı bir toplum olduğunu açıkça gösterir.

Müge Anlı’nın programında kadınlara korkulması gerekenler anlatılır ve ne tür risklere karşı korunmak gerektiği vurgulanır. Risk toplumunun “kötülüklerinin” önemi, maliyetin bireyselleştirilmesi ve tüketimi canlı tutmak için risklerin gizli tutulmasıdır. Toplumsal kökenli birçok risk özelleştirilir. Örneğin hastalık, bireysel yaşam tarzıyla ilgili bir meseleye ve kişinin kendi zafiyetiyle yaşamasını kolaylaştıran bir avuntuya dönüşür, öldürülme, yaralanma ya da kaçırılma ise kişinin kendi yanlış hareket ve kararları olarak kişinin üstüne yıkılır.

Gündüz kuşağı televizyonu günde yaklaşık beş saat televizyon izleyen kadınlara sürekli çökmüş, koca ya da erkek arkadaş tarafından tacize uğramış hayatta hep başarısız olmuş kadınları gösterir ve mesajı açıklar: bu sen olabilirdin! (Byth, 2004). Amerika’da kadınların son elli yıldaki kazanımlarına rağmen neden medyada sürekli sefil ve başarısız gösterilerek yanlış çarpıtılmış kadın imajının satıldığını ve neden medyanın kadınlarının kadınlara bu imajı sattığını sorgulayan Byth (2004), bunun tüketimle ilgili olduğunu belirtir. Kadınların harcamaların %85 inin kararını verdiği belirtir ki bu da altı trilyon dolarlık bir satış gücüne denk gelir. Böyle bir yerde medya kadınların dikkatini başarısız, çökmüş, tacize uğramış, sefil, endişeli kadın nosyonu ile çeker ve bunu kadın programları, kadın dergileri ve kadına yönelik televizyon dizi ve showları ile yapar.

Rivers (2007) haber medyasının neden ve nasıl kadınları korkuttuğu sorularına yanıt ararken zincirleme reaksiyon şeklindeki birtakım hikâyelerin, okuyucunun inanması istenerek “bilimsel” olduğu belirtilen sonuçlarla desteklenerek verildiğini ve bu hikâyelerin neredeyse birebir aynı ve birinden diğerine değişmediğini tespit etmiştir. Rivers birinden diğerine değişmeyen neredeyse birbirinin aynı olan hikâyelerin çıkış noktalarını şu şekilde özetler: acınacak berbat haldeki çocuksuz kariyer kadınları, kötü koşullarda çalışan anneler ve bu annelerin çalıştırdığı çocukları taciz eden ya da öldüren bakıcılar, gündüz bakımına bırakılan saldırgan çocuklar, boşanmış kadınların ömür boyu sorunlarla boğuşan çocukları, çok eğitim alan kısır kadınlar, kendini düşünen çocuklarını önemsemeyen anneler, okulda bütün dikkati üstüne çeken ama erkeklerin nefret ettiği kız öğrenciler, işini çok seven, vaktinin çoğunu işte geçiren çocuklarını ihmal eden anneler, erkekleri sadece parası için isteyen kadınlar, öldürülen beyaz kadınlar,

⁴ Kadının çocuk bırakılışı ile ilgili daha ayrıntılı bir çalışma için bkz. Berktaş, 2004

kötü yaşlanan kadınlar, matematikten anlamayan hesap yapamayan kadınlar, çalışan kadınlara düşman ev kadınları, güçlü ama endişeli kadınlar, beyinleri sadece duygularına uyan kadınlar, kaçak gelinler, hapse giren profesyonel kadınlar. Piyasa ekonomisi bu kadınların hikâyelerini parlatarak hatta köpürterek çok görünür hale getirir. Sadece ürünlerini satmaya çalışan reklamcılar tarafından belirlenen imajların içinde verilen haberler değil, haberin kendisi bu değerler, tavırlar ve çarpıtılmış imajlar tarafından hastalıklı bir hal almış durumdadır. Kadına yönelik medya, kadına hayatının son derece stresli olduğunu, bunun hakkında üzgün olması gerektiğini, kadının kendini zavallı hissettiğini ya da öyle hissetmesi gerektiğini, sağlığı ve çevre konusunda son derece endişeli olması gerektiğini ve tedbirli olması gerektiğini söyler. Bu aynı zamanda tek taraflı politik bir mesajı da iletir. Daha çok hükümet müdahalesinin sorunları çözmede en iyi çözüm olduğu söylenir (Byth 2004).

Tam da bu noktada Faludi'nin 11 Eylül saldırılarına dair çözümlemesi devreye girer.

Faludi (2007), 11 Eylül saldırılarının hali hazırda feminizme karşı gelişen hareketlerin daha da hızlanmasına neden olduğunu, kadının son derece acı gerçek koşulları içersinde değerlendirilmesi gereken pozisyonundan, kadının boğun eğen korunması gereken ikincil pozisyonuna karşın erkeğin koruyucu erilliğine vurgu yapan ulusal mite dönüş yaşandığını tespit eder. Baskın koruyucu eril güce vurgu yapan ulusal mitin harekete geçirildiğini savunur. Faludi bu kültürel mitin medya tarafından desteklendiğini ve sürekli bu yönde anlatılara yer verildiğini ve kadın eleştirilenlerce de desteklendiğini gösterir. Örneğin bu kadınlardan Paglia saldırıdan sonra olay yerine koşan ve bu uğurda yaşamın yitiren itfaiyecilerinden ve polis memurlarının hikâyelerinden hükümetin terörist saldırılar konusunda hazırlıksız yakalandığını vurguladıktan sonra kadının kırılğan erkeğince güçlü olduğunu ve bunun Amerikan tarihi boyunca da böyle işlediğini anlatıp mitin yeniden inşasında yer almıştır. Bu durum 2004 seçim kampanyalarına da yansımış, çocuğunu futbol maçlarına götürən liberal anne modeli ile savunma yanlısı güvenlik anneleri imajının çarpışmasına dönüşmüştür. En çok silah ve avlama aşkına sahip olana göre oy verilmesinin istendiği kara bir komediye dönüşen seçimler, medyanın gerçeğin değil mitin hizmetinde olduğunu göstermiştir. Faludi'ye göre saldırılardan zarar görmez ve yenilmez Amerika imajının yeniden inşası için, kadınları yardım isteyen bağımlı çaresizler olarak tanımlamak gerekliliğinin altını çizer ve olayların medyada verilmiş şeklini analiz ederek, gerçeklerin medyanın güçlü ve aldaticı hikâyelemeleri aracılığıyla nasıl manipüle edildiğini anlatır. Amerikan kültürünün ulusal bir trajediyi ulusal bir güç ve zafer fantezisine dönüştürme uğraşısının aslında insanların daha güvenli yaşamasını sağlamadığını, yanlış yönlendirdiğini ve daha çok tehlike ile karşı karşıya bıraktığını vurgular.

8. SONUÇ YERİNE

Boltanski (1999: 10) ahlak ile acı arasındaki ilişkinin siyasi bir mesele, bir eylem meselesi olduğunu vurgular. İnsanlar televizyonda Afganistan ve Irak'taki acıyı izlerken donup kalır ama bunun bir sonucu olması gerekmez, izleyici bağılılığı reddedebilir. Ama eğer, bağılılık buna karşı ortaya çıkıyorsa genellikle iki şekilde olur: dehşetin faillerini suçlayarak öfkelenme ya da duygusallık (Boltanski, 1999:

132). Boltanski (1999: 186) bunların dışında kınama ve duygusallığa bel bağlamadan tercih edilebilecek üçüncü bir yolun olduğunu vurgular ki bu yol acıya doğrudan bakabilme cesareti göstermektir. Ancak böyle bir bakış ahlaktan beslenen siyasi eylemin gerçekçi zeminini oluşturabilir. Müge Anlı'nın programında cinayet ve kayıp haberlerinin sunumunda acıya bol bol yer verilir ancak acıya doğrudan bakma yerine kınama ve duygusallık iş başındadır. Her gün yaklaşık dört saat acıya bakma, acıya ve kurban olma durumuna karşı duyarsızlaştırır ki bu da şiddet eyleminin sonuçlarını anlama yeteneğini kaybetme, empati kuramama, karşı koyma ve protesto davranışları geliştirememeye neden olur. Çoğunlukla suç kurbanın ya da yakınlarının üzerine atılır, başına gelenlerden kendisinin sorumlu olduğu gösterilir.

Müge Anlı'nın kadınlara yönelik programında insanların acılarından hareketle kadınlara korku satılırken aslında tümüyle apolitik insani davalar sorumluluk almadan savunulur gibi yapılır. Çözümlemeyen bir cinayet çözümlenmeye ve katil bulunarak adalete teslim edilmeye çalışılıyordur ya da kayıp kişi bulunarak aileye verilmek isteniyordur. Burada suçun kaynağının tartışılması yapılmaz ki kuşkusuz kaynak çoğunlukla toplumsal gelir dağılımdaki eşitsizliklerdir. Politikacılar suçu önleme programlarını devreye sokmaya çalışırken suçun kaynağını tartışmazlar, çünkü bu hayata geçirilmesi gereken toplumsal eşitliğin inşasını gerektiren projeler demektir ve buna kimse yanaşmaz. Kadınların süratle iş gücü piyasalarının dışına atılması ve aynı ölçüde evlere hapsedilip şiddete maruz kalması tartışılması ve çözümlenmesi gereken sorun olarak olduğu gibi kalırken, medya kadınlara yersiz korkular pazarlar hem de hemcinsleri aracılığı ile yapar bu pazarlamayı.

Bu korkutulan özne olarak kadın hali hazırda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini tartışmaz ve kadını eve hapseden yeni sosyal güvenlik reformlarının çağrısına yanıt vermeyi tercih eder. Kuşkusuz evde oturup çocuğa, yaşlıya ya da engelliye cüzi miktarda devletin sağladığı ücretle bakmak ev dışına çıkıp ücret karşılığı çalışmaktan, tacize maruz kalmaktan ve suça kurban gitmekten daha iyi bir seçenektir. Sonuçta kadınlar hükümet-medya işbirliğinin yaptığı çağrıya yanıt verir ve kendi ikincil pozisyonunun inşasına bizzat katılır. Evlerde yalnızlaşır ve korkutulan özne olarak hayali kadın cemaatinin üyesi olarak standartlaşır. Buradan kuşkusuz muhalif bir kadın hareketi gelişmesini beklemek mümkün değildir. Neden kendisinin evde bakıcı olması gerektiğini ya da neden kadınların korkutulduğunu sorgulamaz. Ulus devletin eşit vatandaşları olarak neden işgücüne giderek daha az katıldığını ya da yeni sosyal güvenlik reformlarının kadının zararına düzenlendiğini sorgulamaz.

Horkheimer ve Adorno, *Aydınlanmanın Diyalektiği*'nde film için şöyle yazar:

Bütünleşmesini tamamlama niyetindeki filmlere rağmen ev kadını, sinema salonunun karanlığında, eskiden evlerin ve akşam dinlenmelerinin olduğu zamanlarda pencereden dışarıya bakmaya alıştığı gibi, kimsenin kendisini izlemediği birkaç saat oturabileceği bir sığınak bulur. Büyük kentlerdeki işsiz, bu ısıyı ayarlı salonlarda yazın serinlik, kışın sıcaklık bulur. Yoksa, boyutuna rağmen bu şişirilmiş haz aygıtı insanın yaşamına bir değer katmaz (1989: 139).

Burada film yerine televizyon sözcüğünü yerleştirdiğimizde aslında tam da televizyonun en alttaki grupların yaşamında nasıl bir rol oynadığını görebiliriz. Kadınlar, işçiler ve işsizler televizyonla rahatlama ve hayattan zevk alma yoluna girdiklerinde, kendilerini ikincil yapan sisteme karşı muhalif bir eylem oluşturmazlar; yani bu noktada televizyon direnç noktasının muhalif insan eylemiyle harekete dönüşme yollarını kapamış olur.

Müge Anlı'nın programında bu direnç yollarının kapatılmış olması izleyiciye sezdirilmediği gibi aksine Müge Anlı bir direnç noktası olarak kendini konumlar. Cinayet çözümlenmesi gibi erkeksi maço dünyada lider pozisyonunda bir kadın olarak kurgulanır. Son yıllarda Amerikan televizyonlarında kadın dedektiflerin, polislerin ve kriminoloji uzmanlarının televizyon showlarında ve suçla ilgili dedektiflik temalı dizilerde başrolde olmaları yönünde yükselen bir eğilim var ki bu Byerly ve Ross'un (2006) "prime-time feminizm" dedikleri sürecin bir parçasıdır. Erkek mesleğine güçlü kadın karakterlerin yerleştirilmeleri yani suçu çözümlenmenin erkeksi dünyasına kadının lider pozisyonunda yerleştirilmesi televizyon için kadının toplumsal pozisyonunda önemli bir adım olsa da, kurgulanan ya da gerçek olduğu iddia edilen olayların gelişimi içersinde oldukça nadir cinsiyetçi ve eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkileri sorgulanır (Byerly ve Ross 2006). Burada ekip lideri olarak Müge Anlı cinayet çözümlenmesinde erkeksi bir tavırla konukları üstten bir bakışla yüksek sesle sorgularken kadının ikincil pozisyonundan uzaklaşmış, erkek egemen bir toplumda erkeğin kadını ikincil gören bakışını almıştır. Bu noktada programın toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulaması kuşkusuz mümkün değildir. Burada bizzat medyanın erkek bakış açısına sahip kadınlarının kadın hemcinslerine korku pazarlayışı ve bu satışın da bir hayli başarılı olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Başarıdan kasıt elbette en çok izlenen üç programdan bir olma anlamında bir başarıdır, yoksa toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda kaydedilmiş bir başarı değildir.

Kaynakça

Althusser, L. (1984). *Essays on Ideology*. Londra: Verso.

Altınay A. G. ve Y. Arat. (2008). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: TÜBİTAK

T.W. Adorno & M. Horkheimer. (1989). *Dialectic of Enlightenment*. Londra: Verso.

Baudrillard, J. (2002). *Tam Ekran*. İstanbul: YKY.

Boltanski L. (1999). *Distant Suffering: Morality, Media, and Politics*. New York: Cambridge University Press.

Bourdieu P. (2002). *Karşı Ateşler*. İstanbul: YKY.

Brown M. E. (1990). *Television and Women’s Culture: The Politics of the Popular*. California: Sage Publications.

Buğra A. (2010). *Toplumsal Cinsiyet, İşgücü Piyasaları ve Refah Rejimleri: Türkiye’de Kadın İstihdamı*. İstanbul: TÜBİTAK (TÜBİTAK Proje No: 108K524)

Byerly C. M. and, C. Ross. (2006). *Women and Media: A Critical Introduction*. Madlen: Blackwell Publishing.

Byth M. (2004). *Spin Sisters: How the Women of teh Media Sell Unhappiness and Liberalism to the Women of America*. New York: Martin’s Press.

Diken B. and C. B. Laustsen. (2008). *Filmlerle Sosyoloji*. İstanbul: Metis.

Douglas A. (1998). *The Feminization of American Culture*. New York: Anchor Books.

Faludi S. (2007). *Terror Dream: Fear and Fantasy in Post 9/11 America*. New York: Metropolitan Books.

(1991). *Backlash: The Undeclared War Against American Women*. New York: Three Rivers Press.

Fournier V. (2002). *Fleshing Out Gender: Crafting Gender and Identity on Women’s Bodies*. *Body and Society*, 8(2): 55-77.

Gerbner G. (2002). Casting and Fate: Women and Minorities On TV Drama, Game Shows, and News. Against Mainstream. Morgan M. (der) New York: Peter Lang. 365-377

(2004a). Reclaiming Our Cultural Mythology. (Çevrimiçi)
<http://www.context.org/ICLIB/IC38/Gerbner.htm>.

(2004b). Saving Our Cultural Environment: A Conversation with George Gerbner.
<http://www.newdimensions.org/NEW/online-journal/articles/saving-our-cultural.html>.

Glassner B. (1999). The Culture of Fears: Why Americans are Afraid of the Wrong Things. New York: Basic Books.

Humpries D. (2009). Women, Violence and the Media: Readings in Feminist Criminology. Northeastern University Press.

Huyssen A. (1995). Kadın Olarak Kitle Kültürü: Modernizmin Ötekisi. Eğlence İncelemeleri: Kitle Kültürüne Eleştirel Yaklaşımlar, Modleski T. (der.). İstanbul: Metis. 235-257.

Joyrich L. (1992) All that TV Allows: TV Melodrama, Postmodernism, and Consumer Culture. Private Screenings: Television and the Female Culture. L. Spigel and D. Mann (der). Minneapolis: University of Minnesota. 227-251

Küntay E. (2010). Bedene Şiddet-Özbenlik Değerlendirmeleri: Toplumbilimsel bir Analiz. İnceoğlu Y. ve A. Kar (der). Kadın ve Bedeni. İstanbul: Ayrıntı. 17-34.

Manga J. (2003). Talking Trash: The Cultural Politics of Daytime TV Talk Shows. New York: New York University Press.

Lee M. (2007). Inventing Fear of Crime. Oregon: Willan Publishing.

Rivers C. (2008). Selling Anxiety: How the News Media Scare Women. Lebanon: University Press of New England.

Modleski T. (1995). Haz Terörü: Çağdaş Korku Filmi ve Postmodern Kuram. Eğlence İncelemeleri: Kitle Kültürüne Eleştirel Yaklaşımlar, Modleski T. (der.). İstanbul: Metis. 197-209

Postman N. (1985). Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business. New York: Penguin Boks.

Radyo Televizyon Üst Kurulu [RTÜK] (2010). Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması 2. Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Daire Başkanlığı: Bilkent, Ankara

Toprak B.; Bozan İ.; Morgül T.; Şener N. (2009). Türkiye’de Farklı Olmak: Din ve Muhafazakarlık Ekseninde Ötekileştirilenler. İstanbul: Metis.

Williamson J. (1995). Kadın Bir Adadır: Dişilik ve Sömürgecilik. Eğlence İncelemeleri: Kitle Kültürüne Eleştirel Yaklaşımlar, Modleski T. (der.). İstanbul: Metis. 135-155

Zizek S. (2004). Yamuk Bakmak: Popüler Kültürden Jaques Lacan’a Giriş. İstanbul: Metis.

(2009). Matrix ya da Sapknlığın İki Yüzü. İstanbul: Encore.

Fears for Sale from the Owner: The Role of Media in the Construction of Women as the Frightened Subject

Summary

Television is one of the tools for the construction of women as frightened subject. This means that fears are not free from gender relations. This article tries to make a connection between fear and gender by taking media in the center. A critical analysis of Müge Anlı's program, which has been among the mostly watched TV programs by women, has clearly showed that media is selling fears to women by women. The question of how and why the women of media have sold fears to their siblings has been questioned through Anlı's program. The process of selling fears by media has occurred while less and less women have been participating in the job market and the new social security reforms full of items against women have accepted by the government. This could not be understood as a simple coincidence happened randomly. In Turkey, today's real fears for women is being out of the job market and facing violence in different spheres of life. Müge Anlı's program does not show these fears, but instead it shows the cases of murder and missing. As in the live reality show format, Müge Anlı's program hosts guests whose relatives or friends were murdered or missed. On the leadership of Müge Anlı, the program tries to find murderers or missing persons. The guests trying to find the murderers of their relatives or missing sons or daughters are questioned by both Müge Anlı and her program advisors, a psychiatry professor and a lawyer. This live show is a kind of questioning session conducted by a detective. Being a detective has assigned to Müge Anlı, a woman situated in a male job. In this respect, the program behaves as if it challenges traditional gender roles. But in contrast, Müge Anlı has not challenged the traditional gender role by taking over the detective role. She is questioning the guests with a very authoritarian male gaze. Her male gaze has been dropping out of her questions while she asks to find out murderers or missing. The questions such as- "who could call a woman in the middle of night except her husband, or family members?"; "why don't you sit at home get beaten instead of run away?-clearly demonstrate how a woman of media could take a male look over the issues. Instead of questioning or challenging existent patriarchal system working against women, Müge Anlı behaves as if she is a patriarch. The program's message given to women is clear: sit at home be obedient to husband and family because outside is more dangerous for women. So being beaten is better than get harassed, raped or killed. Fort the last twenty years, the women participation in job market has reduced from 34 to 23 percent. Moreover, a couple of field studies have shown that the domestic violence against women is very widespread in Turkey. In addition to these, the new social security regulations have brought items both working against women as well as featuring them as "care-givers". In the name of "warm family

atmosphere”, the government has pushed the caring of children, disables and elderly off on women with a very low social aid. Instead of cold corridors of hospital, day-care, and rest home, children, disables and elderly should be looked after at family house by women. The logic is clear, instead of going out and participates at job market for a little salary and facing harassment, it is better to sit at home and look after your children, disables and elderly. The real fears that women have to be afraid of must be being pushed out of job market, be victim of domestic violence as well as being victims of new social security regulations. Women who have been pushed out of job market, prisoned at home where they found shelter, are exposed to television spreading superfluous fears and anxieties. The fears of women have no place in Müge Anlı’s program, instead women watch the cases of murder and missing four hours a day in a live show. What has happened is that instead of facing the real fears, the real frightened problems remain untouched and replaced by superfluous fears. In this respect the fear of being a crime victim has replaced the fear of being unemployed or facing domestic violence Society, which sees security as the only way of existence, reveals itself in the relationship between gender and crime. Women are been constructed as a frightened subject both by a coalition of media and government brought a new social security reforms to make women care takers of children, elderly and disables. Of course, sitting at home and caring children, elderly and disables is promoted as a better option then being outside and open to risks, such as working for a very low payment, facing with harassment or being a crime victim. When women respond to this call of media and government, they involve in the construction of women’s secondary position in the patriarchal system. The analyzing Anlı’s program demonstrates how a very popular day time program which is the mostly watched program by women portrays and distorts women. Instead of challenging traditional gender roles and asking for gender equality, these day-time shows for women mostly prefer to reproduce traditional gender roles. That makes media a very confirmative tool for the existing system instead of being a challenge-maker.